

Мобінг

Мобінг (від англ. mob — юрба) — форма психологічного тиску у вигляді цькування співробітника у колективі, зазвичай з метою його звільнення.

Уперше явище описано на початку 80-х рр. XX в. Німецький фахівець в галузі індустріальної психології Хайнц Лейманн після проведених досліджень у скандинавських країнах описав мобінг і охарактеризував його як психологічний терор, що включає систематично повторюване вороже й неетичне поводження одного або декількох людей, спрямоване проти іншої людини, в основному однієї. Інструменти мобінгу — утаювання інформації, ізоляція, обливання брудом, безперестанна критика, поширення пліток, висміювання, окрики тощо.

Мобінг особливо розповсюджений в середовищі офісних працівників. Процес виживання містить у собі п'ять фаз: перша — наявність тривалого й недозволеного конфлікту, друга — агресивні дії й ворожі відносини. На третій фазі в конфлікт утягується керівництво й інші співробітники, переслідуваний піддається клеветі. На четвертій фазі на робітника ставиться клеймо, і насамкінець — звільнення.

Профспілки німецької корпорації IG Metall установили, що в 33% випадків нападником є керівництво. Підлеглий допускає спровоковані помилки, які гіперболізуються й представляються як такі, що майже звели фірму до катаклізму. У книзі «Насильство на роботі» («Violence at Work»), виданою Міжнародною організацією праці (ООН) в 1998 р. мобінг наводиться в одному переліку з вбивствами, зґвалтуваннями й пограбуваннями. Пояснення цьому таке: необразливий на перший погляд у порівнянні з іншими видами фізичного насильства мобінг іноді закінчується зведенням рахунків з життям.

Цивілізований світ поступово привчається протистояти мобінгу легітимними методами. У січні 2002 р. Франція ввела антимобінговий закон. У канадській провінції Квебек і в Колумбії прийняте законодавство проти агресії на робочому місці. А Німеччина визнала, що мобінг створює умови, які призводять до різних захворювань. У Швеції керівники підприємств повинні так організувати працю, щоб

запобігти й не допустити психологічного терору на робочому місці. З появою ознак мобінгу роботодавець зобов'язаний вжити контрзаходи.

Психологічна проблема мобінгу в шкільному середовищі.

Розбудова системи освіти відбувається у складних соціокультурних умовах та в ситуації загострення негативних явищ в учнівському середовищі. Зокрема, майже в кожному учнівському середовищі існує проблема мобінгу.

Проблема мобінгу, як психологічна, була окреслена ще в 70-80-х роках минулого століття у Швеції, потім в Німеччині, Польщі та інших країнах Європи. Важливим є те, що це слово пов'язане з довготривалим виключенням особистості, учня, дитини з групи, класу, колективу. Мобінг — це регулярне та цілеспрямоване нанесення фізичної й душевної шкоди людині, дитині. Це довготривале “відторгнення” дитини більшістю членів класу чи групи. Як показують дослідження, актуальним в учнівських колективах стало поняття «мобінгу» (від англ. — натовп, глум й означає психологічний терор, який здійснює група по відношенню до особистості).

Види мобінгу:

бойкот,
причіпки,
кепкування,
дезінформація,
доносительство,
спричинення шкоди здоров'ю,
дрібні крадіжки або псування особистих речей.

Крім того, в залежності від походження, **мобінг поділяють** на вертикальний (боссинг) — від керівництва, або відповідно від підлеглих, і горизонтальний — від колег або учнів.

Передумови мобінга з боку жертви:

- конкуренція з вже існуючим авторитетом (через відхилення від психологічних рамок колективу, начальства);
- стиль поведінки, як у жертви (слабкість, жалібність, хлюпкість).

Найчастіше жертвами шкільного насилля стають учні, які мають:

- о фізичні недоліки або вади – ті, що носять окуляри, діти зі зниженим слухом або з руховими порушеннями;
- о особливості поведінки – замкнуті або імпульсивні;
- о особливості зовнішності – руде волосся, веснянки, виступаючі вуха, криві ноги, особлива форма голови, вага тіла (повнота або худорлявість) тощо;
- о страх перед школою;
- о відсутність досвіду життя в колективі (так звані „домашні” діти);
- о хвороби – епілепсія, заїкання, порушення мовлення, дисграфія (порушення письмової мови), дислексія (порушення читання), дискалькулія (порушення здатності до рахування) і т.д.
- о низький рівень інтелекту і труднощі у навчанні.

Для учнів, які отримали статус відторгнутих, або ізолянтів, характерним є об'єднання в мікрогрупи, які переростають у так звані “групи ризику”. Відсутність корекційного впливу на таких учнів, інтеграція даних мікрогруп сприяє формуванню відхилень у поведінці учнів, а це впливає на стан правопорушень у навчальному закладі і створює негативний мікроклімат в учнівському колективі. Об'єднуючись між собою, такі учні порушують робочу атмосферу на уроці, викликають негативізм і роздратування у вчителів, висміюють або принижують однокласників, конструктивно налаштованих на навчання.

Сучасні діти про людську жорстокість знають більше, ніж їхні ровесники 20-30 років тому. Причиною цього є демонстрація сцен насильства у ЗМІ. Спостерігається пережите насильство не лише в кіно, а й на власному досвіді, а саме в сім'ях, сценах приниження в класі (бійки, вимагання грошей, психологічний тиск, словесні образи). Причиною мобінгу може бути не тільки агресія або страх, а також нудьга і монотонність, бажання розв'ятись чи виділитись серед інших. Наслідки таких “розваг” відображаються на особистості і супроводжуються психосоматичними порушеннями.

Як не прикро, але однією з причин “мобінгу” є й нестабільність сучасної сім’ї (багато дітей живе з одним із батьків, значна частина дітей проживає з родичами або опікунами у зв’язку з виїздом батьків за кордон, існує багато функціонально неспроможних, деструктивних сімей). У зв’язку з цим у дітей в таких сім’ях з’являються емоційні розлади, депресивні стани, агресивність, що значною мірою впливає на взаємовідносини в учнівському колективі.

Мобінг вкрай негативно впливає на соціалізацію жертви, дезадаптуючи її з усіма витікаючими звідси наслідками, а саме: руйнування або ж затримка формування сфер, в яких здійснюється становлення особистості – діяльності, спілкуванні, самосвідомості.

Наслідки мобінга

- неадекватне сприйняття власної індивідуальності – занижена самооцінка, комплекс неповноцінності, беззахисність;
- неадекватне сприйняття реальності – формування дезадаптаційних захисних психологічних механізмів;
- тривога, стрес, фобії, депресії, неврози, страх;
- відхилення в поведінці – адиктивна, антисоціальна (крайньої формою якої є кримінальна), суїцидальна;
- формування залежностей: алкогольна, тютюнова, наркотична, психологічна і т.д.;
- порушення в комунікативній сфері (крайнім випадком є розлади мовлення) - страх спілкування з людьми, крайню недовіру до людей, відсторонення від спілкування з колективом (в школі це проявляється у вигляді прогулів).

Напрямки превентивної роботи:

- підтримуйте позитивний статус дитини (потенційної жертви мобінгу) в класі;
- підкреслюйте важливість спільної роботи у колективі;
- формуйте в учнів навички самоконтролю, асертивної поведінки та позитивне ставлення до себе;
- засуджуйте твердо й постійно деструктивну й антисоціальну поведінку учнів;
- використовуйте в роз'яснювальній профілактичній діяльності такий матеріал, що спонукатиме слухачів до міркувань та осмислення власної поведінки;
- заохочуйте учнів до позитивних зрушень в особистісному зростанні, тобто підтримуйте у них прагнення до самовдосконалення.

Основні завдання соціально-педагогічної і корекційної роботи з жертвами шкільного насилля:

- створити психологічний комфорт для отримання жертвами мобінгу позитивного досвіду підтримки і довіри;
- сформувати навички упевненої поведінки, розвинути впевненість в собі, позитивне самосприйняття;
- допомогти учням розвинути навички конструктивного спілкування, комунікативну компетентність;
- мінімізувати відчуття людиною своєї самотності шляхом формування потреби у приналежності до групи;
- підвищувати рівень емоційної комфортності шляхом зниження тривожності;
- працюючи з колективом, в якому зафіксовано явище мобінгу, необхідно в напрямку зниження агресивності, формування толерантності, емпатійності в учнів з метою вторинної профілактики виникнення мобінгу.

Рекомендації учням щодо уникнення мобінгу:

- Намагайтеся підтримувати стосунки з усіма учасниками колективу.
- Не розпускайте плітки, а почувши плітку, не переказуйте її іншим.
- Відстоюйте свою думку, не дозволяйте принижувати себе.
- Дотримуйте традиції колективу.
- Беріть участь у спільних колективних заходах.
- Якщо виникають проблеми у стосунках з однолітками або вчителями, зверніться до дорослих яким ви довіряєте (краще до психолога).

Рекомендовані кінофільми для перегляду та обговорення проблеми мобінгу з учнями та педагогами: «Після Люсі» (2012), «Відправна крапка» / Kickoff (фільм, 2010), «Чучело», «Клас» (фільм, 2007).